

UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA BORISA KIDRIČA
Gortan Resinovič

Izhodišča za delo na raziskovalni nalogi
PREZENTIRANJE INFORMACIJ V SISTEMIH
ZA PODPORO ODLOČANJA

Človek, ki aktivno deluje v nekem sistemu, mora sprejemati odločitve, s katerimi vpliva na svoje obnašanje, obnašanje sistema v katerega je vključen ali pa na obnašanje okolja v katerem ta sistem obstaja. Odločitev pa ni posledica nekega trenutnega prebliska, temveč je rezultat vrste aktivnosti, ki se zaključijo s sprejetjem odločitve. Ta niz aktivnosti imenujemo odločanje.

Da bi se sprožil proces odločanja morajo biti izpolnjeni določeni pogoji: obstajati mora nek problemski prostor ki oblikuje okolje odločanja, obstajati mora potreba po spremembah pa tudi želja po spremembah v danem problemskem prostoru.

Proces odločanja je možno razčleniti na več faz. Pri različnih avtorjih varira število teh faz med 3 in 7 vendar pa večina variant bazira na Simonovem modelu odločanja, ki ima 3 faze:

- poizvedovanje (v problemskem prostoru)
- načrtovanje (možnih rešitev problema)
- izbor (odločitev za najprimernejšo rešitev)

Kvaliteta odločanja in sprejetih odločitev je odvisna od niza dejavnikov, od katerih po pomenu izstopajo:

- osebne lastnosti in sposobnosti človeka ki odloča
- razpoložljivost informacij kot podlaga za odločanje in
- izbor strategije pri odločanju.

Vsaka odločitvena strategija zahteva neko informacijsko bazo, katere uporaba in izraba je neposredno odvisna od zmožnosti procesiranja informacij subjekta ki sprejema odločitev.

Občutljivost subjekta na informacijsko obremenitev se izraža z njegovo spoznavno strukturo, ki ima zavoljo tega močan vpliv na učinkovitost odločitev v kompleksnih odločitvenih okoljih.

Položaj subjekta v delovni organizaciji lahko odločilno vpliva na njegove performase obdelave informacij pri odločanju. Za organizacijo imajo poseben pomen odločitve tistih sodelavcev ki delujejo v funkciji upravljanja. Subjekti na takem položaju zahtevajo več informacij (pa tudi drugačne informacije) kot njihovi podrejeni. Na splošno lahko ugotovimo da so informacijske potrebe na različnih ravneh upravljanja in vodenja različne.

Informacije za potrebe upravljanja in vodenja v nekem matičnem sistemu se porajajo v samem matičnem sistemu (organizaciji) ali pa izven njega (v okolju organizacije). Informacije o delovanju organizacije se generirajo v posebnem sistemu, ki je vgrajen v matični sistem in ga imenujemo informacijski sistem organizacije. Tu ločimo dva tipa informacij:

- informacije ki izvirajo iz alfanumeričnih zapisov zbranih v kartotekah, datotekah, bazah podatkov, in se nanašajo na entitete (sodelavci, dobavitelji, artikli, kupci in podobno) ter
- informacije ki izvirajo iz dokumentov kot so poročila zapisniki, opomniki, in se nanašajo na koncepte (ideje, misli, mnenja).

Uvajanje računalnikov v informacijske sisteme je prineslo popolnoma nove pristope pri predelavi in vrednotenju informacij. Z vsako novo generacij računalkov se je njihova procesna moč povečevala eksponencialno, produkti tega procesa - informacije pa so postajali vedno bolj celoviti, točni in ažurni. Toda način prezentiranja in oblike informacije v tem času nista doživeli neke bistvene kvalitetne sprememe. Vse do začetka osemdesetih let ko se začnejo vključevati v informacijske sisteme tudi osebni računalniki. Osebni računalnik (ali popularno PC) je prinesel velikansko procesno moč na mizo uporabnika in ga povezal z velikimi bazami podatkov v lastni organizaciji pa tudi izven

nje. Prinesel pa je tudi velike kvalitetne spremembe v načinu prezentiranja in raznovrstnosti oblikovanja informacij za končnega uporabnika.

Od nekdanj poznamo pet osnovnih možnosti prezentiranja informacije in vse so izvedljive tudi s sodobno informacijsko tehnologijo. Ena od teh možnosti je zvočna prezentacija, ostale pa predstavljajo različne načine vizualne predstavitve informacije kot so:

- tekstualen zapis
- numeričen (pogosto tabelaričen) zapis
- grafičen zapis in
- zapis v obliki slike ali podobe.

Sodobna informacijska tehnologija je uporabniku omogočila da si sam izbira način kako mu bo informacija posredovana in prezentirana. Tradicionalen enodimenzionalen zapis (niz znakov v tekstu) se hitro nadomešča z dvodimenzionalnimi (tabele, preglednice) in kvazitrodimenzionalnim zapisom. Če tak zapis še obogatimo, ne le s poudarjenim ali razprtim tiskom (da pomembnejše informacije tako izstopijo), temveč tudi z barvo, smo dosegli novo kvaliteto prezentiranja informacije. Zanimivo je da so mnjenja glede uporabe barve precej nasprotujoča. Medtem ko eni dokazujejo da barva prispeva k boljšemu razumevanju informacijskega sporočila pa drugi opozarjajo da ima lahko nepravilna in vsiljiva uporaba barve tudi negativne vplive na uporabnika.

Popolnoma novo kvaliteto prezentiranja pa nudi možnost grafičnega zapisa informacije. Kadar je grafični zapis kombiniran z barvo ima vse možnosti da postane novo učinkovito orodje v rokah subjekta ki odloča, saj na zgoščen in nevsiljiv način prezentira obogateno informacijo o nekem pojavu ali problemu. Na žalost pa je tehnologija ki to omogoča še premalo časa na voljo uporabnikom in raziskovalcem tako da niti eni niti drugi nimajo pravih spoznanj in predstav o tem kakšna moč se skriva v različnih, nam že dostopnih načinih prezentiranja informacije s sodobno informacijsko tehnologijo.

Sodobna informacijska tehnologija nudi uporabniku danes takšne možnosti zapisa in prezentiranja informacij o katerih se mu pred pol desetletja še sanjalo ni. Te možnosti skrivajo v sebi velike potencialne koristi pa tudi nevarnosti. Spomnimo se samo koliko škode je povzročila nekritična in neodgovorna uporaba velike procesne moči računalnika v začetnih obdobjih avtomatizacije informacijskih procesov. Da bi to moč nazorno demonstrirali so načrtovalci gradili take informacijske sisteme, ki so proizvajali cele gore raznih poročil, in jih pošiljali na mize uporabnikov. Ti niso zmogli predelati vseh teh podatkov in so taka poročila ponavadi zavrgli ne da bi imeli od njih kakšno korist. S tem pa se je ustvarjalo ozračje nezaupanja in odpora proti takšnemu informacijskemu sistemu in tehnologiji, kar je v veliki meri zaviralo razvoj na tem področju.

Sedaj se nahajamo pred podobno nevarnostjo. Izredna izrazna moč, ki je bila do včeraj dostopna le profesionalcu - grafiku se nenadoma znajde na delovnem mestu mnogih uporabnikov v organizacijah. Če se ne bo pravilno izrabljala bo povzročala pri uporabnikih odpor namesto pričakovanih koristi. Tak drugi val nezaupanja in odpora bi povzročil še hujše posledice za razvoj discipline in še bolj zavrl smotrno izkoriščanje sodobne informacijske tehnologije. Zato je potrebno skrbno spremljati in uporabljati izsledke raziskav na tem področju ter pričeti s podobnimi raziskavami tudi v našem okolju.

Z nalogo ki jo predlagam nameravam ugotoviti in sistematično urediti spoznanja do katerih so se na tem področju v svetu že dokopali.

Za izvedbo naloge bi bilo potrebno zagotoviti 850.000.- din.

Predlagatelj
mag. Gortan Resinovič